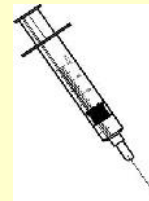

Hva er AVHENGIGHET? Et komplisert spørsmål

November 2012
Hans Olav Fekjær

Avhengighet er et ord i dagligtalen

Vi føler oss avhengige av mange ting

På rusfeltet stammer begrepet avhengighet fra teorien om alkoholismen (1935-)

Alkoholisme var på WHO's diagnoseliste
1951-1979

På 1970-tallet

hadde forskning underminert teorien om alkoholismen

En ekspertkomité som skulle revidere diagnosene, foreslo to begreper:

- Alcohol dependency syndrome
- Alcohol-related disabilities
(skader som ikke kunne forklares med avhengighet)

Diagnosen alkohol-avhengighets-syndromet

- har vært på WHO's diagnoseliste fra 1979
- definisjonen har vært endret flere ganger
- nå planlegges en ny revisjon (ICD-11)
- den nye versjonen vil bli enda romsligere enn før
- definisjonene er fagpolitiske kompromisser
- definisjonene er nå likelydende for avhengighet av alkohol, andre rusmidler og tobakk

Nå gjeldende definisjon (ICD-10)

En må oppfylle (hvilke som helst) 3 av følgende 6 kriterier:

- **En sterk trang**, eller følelse av tvang, til å innta stoffet
- **Problemer med å kontrollere atferd** knyttet til inntak: start/avslutning/mengde
- **Fysiologisk abstinens** når bruken har blitt redusert eller stoppet, som viser seg ved karakteristisk abstinens-syndrom
- **Tegn på økte doser**, slik at økte doser av psykoaktivt stoff er nødvendig
- **Fortsatt inntak på tross av klare skadelige konsekvenser**, slik som leverskade pga stort alkoholinntak, nedstemthet pga perioder med stort stoffinntak eller stoffrelatert nedsettelse av kognitive funksjoner
- **Stadig tiltakende forsømmelse** av gleder eller interesser pga bruk av psykoaktivt stoff, mer og mer tid brukes på å skaffe seg eller innta stoffet, eller på å komme seg av virkningen

Definisjonen er sterkt i strid med den vanlige oppfatning av "avhengighet"

- Etter definisjonen kan man være "avhengig" **uten** å drikke ofte eller daglig og **uten** å drikke mye
- Ingen av de 6 "symptomene" er obligatoriske
- Et eksempel: En kan være "avhengig" **selv om en hverken** føler en tvang eller sterk trang å drikke, synes det er problematisk å stoppe drikkingen eller får abstinens ved å slutte. **Det er nok** å ha skrumplever, drikke på bekostning av andre gjøremål og i økende mengde
- Definisjonen bygger på den hypotese at skadelige drikkevaner **må** skyldes sykdom - at det **kan ikke** være slik at en føler fordelene oppveier ulempene, innenfor de valgmulighetene en tror en har

Diagnosen "avhengighet" brukes ikke som andre diagnoser

- I vanlig medisin kreves en presis diagnose for å avgjøre **om** en trenger behandling og i tilfelle **hva slags** behandling
- F.eks. sier legen: "Röntgen viser at armen ikke er brukket, frue, gå hjem og ta en kopp te!"
- De som kommer til rusbehandling, får aldri høre at "Du oppfyller ikke kjennetegnene for diagnosen avhengighet, gå hjem og ta en drink!"

Avhengighet = sykdom?

- Har de som tilfredsstillter minst tre av de 6 diagnose-kriteriene en sykdom? Er det slik at de som bare tilfredsstiller to kriterier ikke har en sykdom? Tja....
- Ett sykdoms-element er klart, **fysisk avhengighet**, som viser seg ved abstinens-plager når en stopper, og utgjør et del-motiv for å fortsette rusingen.
- Men etter et opphold i bruken, finnes ingen fysisk avhengighet som motiverer ny bruk.
- Mange får fysisk avhengighet under smerte-behandling med opiumsstoffer. En fersk meta-analyse av 88 000 pasienter forteller at ca. 1 av 20 misbruker opiater etterpå.

”Psykisk avhengighet”

- Vanens makt er stor, men likevel forandrer vi vanene hvis vi alt i alt tror at vi da vil få det bedre
- Når man finner det uforklarlig at noen ruser seg, tyr mange til ”psykisk avhengighet” som forklaring
- Det er ikke feil, men det er en skinnforklaring:
- *”Han gjør det fordi han er avhengig.”*
- *”Hvordan vet du at han er avhengig?”*
- *”Fordi han gjør det som avhengige gjør.”*
- Forklaringen er like fiktiv som å forklare atferden med ”rustrangen”, eller å forklare overdreven spising med ”matisme”

Ingen slik sykdom som sukkersyke

- Forskning viser at når rusavhengige tilbys penger eller verdikuponger for ikke å bruke rusmidler, velger de fleste å la være. Det er vist for avhengige av alkohol, opiater, kokain, cannabis, og også for røyking. (Forsøkene varer i uker eller måneder.)
- Rusavhengige som drøfter å slutte, viser til helse, økonomi, forholdet til andre o.l. – de forutsetter altså at det er mulig å slutte hvis de bestemmer seg for det. De fleste som har sluttet, forklarer det med slike hensyn.

Konklusjon: Er det så en sykdom?

- Hvorvidt man skal velge å kalle rusavhengighet for sykdom, er et filosofisk spørsmål. Svarene som gis, bygger oftest på hvilke konsekvenser en ønsker at svaret vil ha.
- Uansett er det klart at det er synd på mange rus-avhengige og at de bør få hjelp og omsorg.
- Norske data viser at de aller fleste tunge stoff-misbrukere har hatt store problemer allerede i oppveksten:

Lærings/atferdsproblemer i skolen	70 %
En eller begge foreldre alkoholproblemer	53 %
Ikke vokst opp hos foreldre	33 %
Seksuelt misbrukt	25 %
Mobbeoffer	38 %
Gjennomsnittsalder ved første arrestasjon	15,9 år